

közismert, még a rendszer tervezését sem szabad megkezdeni. A szervezési és üzemeltetési folyamatban valamennyi problémát az ő érdekében és javára kell rendezni.

2. El kell érni a rendszerben az *adatteljességet*, ami azt jelenti, hogy a „tárgyba vágó” adatokat, az alapvetőeket éppen úgy, mint a „holdudvariakat”, be kell vinni a rendszerbe. Ez, ha nem történik meg, csak „lyukacsos” tájékoztatást biztosít.
3. Az *információsűrítés* követelményének megvalósítása révén a rendszerben a vezetői szint éppen úgy találja meg a „neki való” aggregált információt, mint a munkatársi gárda a számára szükséges konkrét adatokat.
4. A rendszernek *használóbarátnak* kell lennie, azaz a használó számára természetes nyelven tartalmaznia kell az útmutatást, lehetőleg minél több példával, és az egyes használati lépések „következményeivel”.
5. A rendszernek *dokumentálnia* kell az összes „hozzáfordulást”, információkiadást és az előforduló rendellenességeket: az utóbbiakat mind a szervezés alatt, mind pedig az üzemeltetés közben minél operatívabban ki kell küszöbölni.
6. A kielégítendő követelmények sorát a *fokozatos bevezetés* zárja. Az új rendszerre való áttérés nem jelentheti minden korábbi „felrobbantását”. Világosan különüljenek el egymástól a folyamat egyes szakaszai (tervezés, kísérleti üzemelés, a személyzet felkészítése, üzemszerű működés).

A szerző az iméntieket követően különösen hosszú ideig és nagyon hangsúlyosan foglalkozik az új rendszerre való áttérés *lélektani* oldalával, a sze-

mélyzet várható reakcióival. Ezek a reakciók gyakorta felettébb negatívak. Akkor is, ha nem áll mögöttük a tudatos szabotázs szándéka. A személyzet elő- és felkészíttetlensége nem egy rendszert futtatott zátonyra. Ennek ellenére a problémák határait és mélységét sok beruházó és rendszer-szervező nem képes felismerni. Ezt a nemszertem helyzetet elve kivédendő, a személyzetet az alábbiak szerint kell „kezelni”:

- ismertetni kell vele az „újdonságok” működtetéséhez szükséges képzettségi szinteket;
- meggyőzni minden munkatársat a változások szükséges és elkerülhetetlen voltáról;
- biztosítani kell mindenkit, hogy érdemi megjegyzései az új rendszerrel kapcsolatban meghallgatásra találjanak;
- lehetőséget kell biztosítani mindenkinek a munkálatokba való bekapcsolódásra.

Ha a szervezet vezetői a fentieknek megfelelően cselekszenek, az áttérés a lehető legkisebb veszteségekkel fog járni, úgyhogy a személyzet körében „beruházott” fáradozás mindenképpen megtérül az új rendszer optimális hasznosításában és a kedvező munkahelyi légkörben. Meg kell jegyezni azt is, hogy a jelenlegi helyzetben az új technológiák bevezetésével kapcsolatos balsikerek, különösen ha (mint Oroszországban) gyakran fordulnak elő, kisebb-nagyobb mértékben diszkreditálják a korszerűsödés irányába tett lépéseket.

JARTUNOV, V. V.: O nekotoryh organizacionno-psihologičeskikh aspektah vnedreniia informacionnyh tehnologij. = Naučno-tehničeskaâ informaciâ, 1. ser. 1. sz. 2000. p. 28–31./

(Futala Tibor)

Licenciaszerzés, védjegyhasználat és akkreditáció az orosz könyvtárügyben

Ahogy – a 90-es évek elejétől fogva – Oroszországban is jogi védelem alá kezdtek helyeződni a különféle termékek és szolgáltatások, a könyvtárügy sem akart elesni az ekként biztosítható előnyöktől. Mostanában egyfajta szakirodalmi propaganda folyik e jogi lehetőségek minél szélesebb körű megismertetése érdekében.

A szóban forgó lehetőségek egyike a *licenciaszerzés*. Ez egy olyan hivatalos eljárás, amelynek eredményeképpen valamely intézmény (esetünk-

ben: könyvtár), feltéve hogy nem szegi meg a vonatkozó programokat, normatívákat és szabványokat, engedélyt kap meghatározott tevékenység üzésére. Ez a kérelmező által fizetett eljárás túlnyomórészt információs, képző és kiadói tevékenységre vonatkozik, azaz e tevékenységek biztonságosabb végzését segíti elő.

A licenciaszerzésnek akkor van értelme, ha az engedélyezés nagy volumenű tevékenységet és a vele járó tisztas bevételeket van hivatva stabilizál-

ni. (Esetenként két kisebb intézmény közös licenciát is elnyerhet.) A licenciaszerzési eljárást kilenc törvény és alacsonyabb jogszabály előírásainak megfelelően kell lefolytatni. Ez ideig már minden jelentős oroszországi könyvtár rendelkezik tevékenységi köreiből ilyen licenciákkal.

A *védjegyhasználat* ugyancsak népszerű eszköze lett a különféle könyvtárak termékei iránti, jogilag garantált bizalom kifejezésének. A védjegy a felelősen végzett munka jele, s mint ilyen a fogyasztóvédelem témakörébe tartozik, de olyaténképpen, hogy a védjegyhasználatra jogosult intézmény presztízsét is növeli. E minőséggarantálási eljárást három törvény meghagyásainak betartásával kell lefolytatni. Talán mondanunk sem kell, számos orosz nagykönyvtárnak van már védjegye.

Az *akkreditáció* intézménye – USA-beli, brit és kanadai példák nyomán – Oroszországban ez idő

tájt van meghonosodóban. Ezért még nem terjed ki egy-egy könyvtár egészére, hanem csak bizonyos tevékenységi formákra, nevezetesen a tudományos és az oktató munkára. Maga az akkreditációs eljárás, illetve az annak eredményeként elnyert akkreditáció arról tanúskodik, hogy az adott intézmény a szóban forgó tevékenységet olyan színvonalon végzi, mintha azt kimondottan az állam végezné, s így az általa kiadott tanúsítványok állami „elismertséget” élveznek. Az akkreditációs eljárás közben hat törvényre és egyéb jogszabályra kell tekintettel lenni.

/BOJKOVA, O.: *Licenzirovanie, markirovanie i akkreditaciâ. Instrumenty pravovogo regulirovaniâ bibliotečno-informacionnoj deâtel'nosti.* = *Biblioteka*, 10. sz. 2000. p. 21–23./

(Futala Tibor)

A szürke irodalom mint a kis- és közepes vállalkozások innovációs tevékenységének fontos forrása

Az angol *grey literature* tükörszóként gyökeresedett meg valamennyi nyelv könyvtári-információs terminológiájában. Eredetileg az USA hadi- és űriparának publikálatlan, gyakran titkos, kizárólag tudományos színvonalú dokumentumait jelölték vele. Az évek előrehaladtával a *szürke irodalom*-ként emlegetett dokumentumok köre igencsak kibővült. 1997 novemberében a szürke irodalom kérdéseiről tartott konferencián e bővülés jegyében született meg az ún. *Luxemburgi konvenció*. Ez a következőképpen definiált: „A szürke irodalom olyan kormányzati, tudományos, üzleti és ipari, nyomtatott és elektronikus formájú dokumentumokat ölel fel, amelyek bibliográfiailag nincsenek feldolgozva, és nem érhetők el a közkeletű könyvkereskedelmi csatornákon keresztül. A szürke irodalom fogalma alá különféle anyagok, így politikai dokumentumok, beadványok, tudományos beszámolók és disszertációk, műszaki specifikációk és konferenciaanyagok tartoznak. Mind ez ideig az efféle anyagokat, amelyek rendkívül fontosak a tudományos hasznosítás szempontjából, felettébb körülményesen lehetett csak azonosítani és megtalálni.”

A fejlett országokban a szürke irodalom iránti érdeklődés – mondhatni – napról napra nő. Ezt az irodalmat a tudományos-műszaki eredményekről

szóló információk legfőbb forrásai egyikének tekintik, különösen ami a kis- és közepes vállalkozások innovációs tájékozódását illeti.

Az USA-n kívül Európában is felismerték a szürke irodalom fontosságát. A 70-es években részint az EU ösztönözte gyűjtésének, feltárásának és a róla való tájékoztatás problematikájának megoldását, részint pedig a British Library kezdett hozzá ehhez a munkához. 1980-ban jött létre a szürke irodalom információs rendszere, a *SIGLE*. E rendszer adatbázisa online üzemmódban részint az angol *BLAISE*, részint a német *STN* szervere segítségével férhető hozzá. Az adatbázis CD-ROM változatát a *SilverPlatter* forgalmazza.

1985-ig az adatbázist az EU finanszírozta, ami gyors növekedésre adott lehetőséget. E feladatot az egyebek mellett e célra is létrejött egyesület, az *EAGLE* vette át, melynek titkársága Hágában székel. Az egyesület minden tagországának nemzeti központja van. Az EU Bizottsága társult tagként vesz részt az *EAGLE* munkájában.

Az iménti átalakulást tíz évvel követően a *SIGLE* résztvevői köre is kibővült. Az alapító tagországokon (Belgium, Hollandia, Luxemburg, Németország és Nagy-Britannia) kívül 1995-ben Csehország